

Plantenveredeling en Intellectuele Eigendomsrechten IPR – korte introductie

Kwekersrecht en patenten (octrooien)

Clemens van de Wiel, René Smulders, Bert Lotz

IPR in plantenveredeling – twee systemen

- Twee verschillende systemen, die los staan van elkaar:
  - Kwekersrecht (alleen voor rassen van planten en paddenstoelen)
  - Patenten (eigenlijk: octrooien): alle uitvindingen met een praktische toepassing

IPR in plantenveredeling – twee systemen

▪ Kwekersrecht

- Bescherming van rassen die voldoen aan “DUS”
  - Onderscheidbaarheid, Uniformiteit, Stabiliteit
- Commercieel gebruik van een ras, bijv. zaadvermeerdering, is beschermd volgens vaste regels
- Bescherming max. 25 of 30 jaar
- ‘Kwekersvrijstelling’: men kan vrijelijk kruisen met deze rassen en met het zo ontwikkelde ras zelf kwekersrecht aanvragen

DUS: onderscheidbaar (“Distinct”) van alle bekende plantenrassen door uiterlijke kenmerken / uniform voor al deze kenmerken / stabiel voor al deze kenmerken, d.w.z. in verschillende jaren na vermeerdering. Er zijn verschillende regels per land voor de praktijk van eigen zaadvermeerdering (nateelt) door telers (“Farmers’ privilege”). Voor rassen die slechts op één kenmerk verschillen van bestaande rassen, bijv. kleurvarianten van appels of siergewassen, zijn speciale arrangementen (“afhankelijk kwekersrecht”) om de belangen van de makers van de oorspronkelijke rassen te beschermen.

IPR in plantenveredeling – twee systemen

▪ Patenten (octrooirecht)

- Bescherming van technische uitvindingen
  - Nieuw, inventief en bruikbaar
- Voorkomt commercieel gebruik van een uitvinding volgens claims die worden geformuleerd door de aanvrager van een patent
- Claims worden geëvalueerd door een patent-deskundige en kunnen worden bestreden door anderen
- Geen kwekersvrijstelling
- In Europa niet toepasbaar op plantenrassen en op methoden van kruisen en selecteren

In sommige landen, bijv. NL, DE, FR, is recent een beperkte kwekersvrijstelling ingevoerd, d.w.z. men mag kruisen met gepatenteerd plantmateriaal, maar voor commercialisering van de zo gemaakte planten is een licentie van de patenthouder vereist. Plantenrassen vallen per definitie onder kwekersrecht. Kruisen en selecteren vallen onder een speciale uitzondering voor zogenaamde “werkwijzen van essentieel biologische aard” en zijn dus niet patenteerbaar in Europa.

IPR in plantenveredeling

■ Maatschappelijk debat

- Patenten kunnen het gebruik van plantmateriaal beperken
  - Dat verstoort vooruitgang in veredeling
  - En zou tot afname van variatie in beschikbare plantenrassen kunnen leiden
- Aan de andere kant, bescherming is van belang om terugverdienen van de veredelingsinspanning zeker te stellen
  - Dat bevordert continue innovatie

In het maatschappelijk debat zijn er verschillende typen ethische argumenten, net zoals in het GM debat het geval is. Beginslethiek in het wezenlijk niet patenteerbaar zijn van planten als levende organismen met een spontane vermeerdering; de kweker draagt hier slechts beperkte nieuwe kenmerken aan bij (scherp geformuleerd: “Kein Patent auf Leben” (“geen patent op leven”)). Gevolgethiek gaat over hoe we oordelen over gevolgen. In kwesties van verdeling van marktmacht, bijv. grote vs. kleine bedrijven in relatie tot kosten rondom patenten, patent licenties vereisen complexe onderhandelingen, patenten maken het nodig om nieuw plantmateriaal extra te screenen voor opname in een kweekprogramma; aan de andere kant zijn kleine startups afhankelijk van sterke patentposities (nog relatief zeldzaam in veredeling). Genenbanken achten vrij gebruik van hun plantencollecties van het grootste belang. Zodoende heeft CGN, de Nederlandse genenbank, standaard overeenkomsten met de eis dat patenten vrij gebruik van het plantmateriaal uit de genenbank niet in de weg mogen staan.

Patenten in plantenveredeling

- Klassiek kruisen en selecteren zijn als methode niet patenteerbaar
- Bedrijven hebben de laatste jaren ook patentaanvragen op producten van gangbare plantenveredeling ingediend
  - Dit had te maken met investeringen in duurdere technologie, bijv. selecteren m.b.v. DNA merkers
- In 2017 is overeenstemming bereikt binnen de EU dat planten met natuurlijke eigenschappen niet in aanmerking komen voor patenten

In Europa was het patenteren van planten met natuurlijke eigenschappen onderwerp van debat. Met natuurlijke eigenschappen wordt hier bedoeld eigenschappen die al in de soort voorkomen en ingekruist zijn in commercieel plantmateriaal of daarin verkregen zijn door het combineren van verschillende lijnen via kruisen. Hierbij waren er verschillen van inzicht tussen bedrijven: aan de ene kant is het introduceren van waardevolle eigenschappen uit wilde soorten moeilijk, maar eenmaal ingebracht in commercieel teeltmateriaal kan het makkelijker ingekruist worden in materiaal van de concurrentie, waardoor kwekersrecht niet meer zou voldoen voor het terugverdienen van de kwekersinspanningen; aan de andere kant wordt het open systeem van innovatie van kwekersrecht als uiterst belangrijk voor de voortgang van de veredeling gezien.

Het Europees Octrooibureau EPO stond patenteren van planten met een bepaalde eigenschap toe (mits inventief), ook al waren de onderliggende methoden van kruisen en selecteren uitgesloten van patentering. De Europese Commissie kwam recent tot een andere conclusie, namelijk dat dit nooit de bedoeling was van de Biotechnologie Richtlijn uit 1998, en de EPO heeft nu besloten dit over te nemen.

IPR in plantenveredeling – overzicht

- Twee systemen van IP bescherming:
  - Kwekersrecht (alleen planten- en paddenstoelenrassen):
    - Commercieel gebruik van rassen is beschermd maar verdere veredeling is vrij
  - Patenten
    - Licentie nodig voor verdere veredeling
    - Planten met natuurlijke eigenschappen momenteel niet meer patenteerbaar in Europa
    - GG planten nog wel patenteerbaar

Buiten Europa kunnen planten met natuurlijke eigenschappen nog wel patenteerbaar zijn, bijv. in de VS.